

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

การอนุรักษ์และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน

กรุงเทพมหานคร

The Conservation and Development of Cultural Tourism of the Mon Community
at Bang Kradee, Bangkhuntien District, Bangkok

บุญชัย ปรีชาพิสิฐ (Boonchai Preecharpisit)* จิตรา วีรบุรินทร์ (Chitra Veeraburinon)**

ศุจดิจ เจนนพกาญจน์ (Sudjit Janenoppakanjana)***

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาดังนี้ (1) ประวัติความเป็นมาของชุมชนของชาวมอญบางกระดี่ เขต บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร (2) บริบทและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญบางกระดี่ (3) ปัญหาและอุปสรรคการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่ และ (4) แนวทางในการอนุรักษ์ และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระดี่

วิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยแบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก 12 คน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยวในชุมชน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป 5 คน ได้แก่ ประชากรที่อาศัยในพื้นที่ตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป รวมทั้งสิ้น 17 คน โดยใช้วิธีการวิจัย จากการศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสังเกตและการสำรวจชุมชน การวิเคราะห์ข้อมูลเป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า (1) ชุมชนชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เป็นชุมชนที่ตั้งอยู่ริมน้ำที่มีลักษณะเก่าแก่อายุมากกว่า 150 ปี อพยพมาจากจังหวัดสมุทรสาคร โดยมาตั้งเป็นชุมชนใหม่ในราวปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นชุมชนขนาดใหญ่ที่ยังรักษาวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมไว้ได้เป็นอย่างดี ในอดีตการสัญจรใช้ทางน้ำโดยใช้คลองสนามชัยเป็นเส้นทางหลักเข้าสู่กรุงเทพมหานคร ชุมชนชาวมอญบางกระดี่ยังคงมีรูปแบบและวัฒนธรรมที่เก่าแก่แบบจารีต โดยพิจารณาจากสถาปัตยกรรมและสิ่งก่อสร้าง เช่น เจดีย์ พระพุทธรูป วัตถุโบราณที่ได้รวบรวมไว้ รวมถึงภาษาที่ใช้ ระบบเครือญาติ ซึ่งรูปแบบวัฒนธรรมการปฏิบัติเป็นแบบแผนเดียวกันกับวัฒนธรรมชาวมอญสมุทรสาคร (2) ชุมชนชาวมอญบางกระดี่ มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม วัดบางกระดี่ เทศกาลต่าง ๆ เช่น เทศกาลสงกรานต์ ประเพณีเล่นสบ้า การทรงเจ้าพอบางกระดี่ เทศกาลทำบุญกลางหมู่บ้าน ดนตรีวงทะเลมอญ การสานกก ทำจาก และทำเส้ เป็นต้น (3) ปัญหาอุปสรรคในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ปัญหาขยะในลำคลอง น้ำท่วม ปัญหามลภาวะ เช่น ขาดผู้นำชุมชน ปัญหาความเป็นอยู่ของชุมชน และปัญหาสังคม เช่น ปัญหาเสพติดและการลักขโมย (4) แนวทางการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การสร้างความรู้ความเข้าใจเพื่อให้สมาชิกในชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น โดยเฉพาะเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้รู้สึกหวงแหนวัฒนธรรมของตน และแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ การเพิ่มศักยภาพให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ และยั่งยืน จัดพื้นที่ให้มีความสะดวกคล่องกับยุคสมัยของประเพณี

คำสำคัญ การอนุรักษ์ การพัฒนา การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชุมชนชาวมอญบางกระดี่

* นักศึกษามัธยมศึกษา สาขาศิลปศาสตร์ แขนงวิชาไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

** รองศาสตราจารย์ ปรินญาเอก หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ปรินญาเอก หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

Abstract

The objectives of this research were to study: (1) the history of the Mon community at Bang Kradee, Bangkhuntien District, Bangkok; (2) the context and forms of cultural tourism in that community; (3) problems with cultural tourism in the community; and (4) approaches to preserving the community's culture and developing cultural tourism in the community.

This study was a qualitative research. The sample population consisted of 2 groups. The first group of 12 key informants comprised leaders of the Mon community at Bang Kradee, Bangkhuntien District, Bangkok; people knowledgeable about cultural tourism; and tourism business operators in the Mon community at Bang Kradee. The second group of informants consisted of 5 residents of the community aged 15 or older. Data were collected from related documents, informal interviews, observation and a community survey. Data were analyzed through descriptive analysis.

The results showed that (1) the Mon community at Bang Kradee is a canal-side community that is more than 150 years old the Mons of Bang Kradee moved there from Samut Sakhon to establish a new community around near the end of the reign of King Rama IV. It is a large community that has preserved its cultural traditions. In the past, most transportation was by water and people in the community used the Sanamchai Canal to travel to and from Bangkok. Mon traditional culture is preserved in the local architecture, especially stupas, Buddha images, and collected antiques, as well as in the people's language and the family structure. Most of the cultural characteristics are the same as those of the Mon community in Samut Sakhon Province, so it can be surmised. (2) Cultural tourism in the Mon community at Bang Kradee comprises tours and activities organized by the Arts and Culture Center and cultural resources that are used to promote tourism, such as Wat Bang Kradee Temple, local celebrations such as the Songkran Festival, the Saba tradition, the Bang Kradee spirit channeling ceremony, the neighborhood merit making celebration, *Tayae Mon* music performances, reed weaving, making nipa palm roofing and making nipa palm mosquito whisks. (3) Problems with cultural tourism in the community included environmental problems like litter in the canals and flooding; human resources problems such as a lack of community leaders, and social or lifestyle problems such as drug addiction and theft. (4) An approach to preserving the local culture is to promote learning and understanding, especially among the younger generations, so that members of the community will see the value of participating more in cultural preservation. Approaches to developing cultural tourism in the community are to build up the capabilities of the local people so that they can manage tourism more efficiently and sustainably, and to manage the available space so that it is suitable for hosting the traditions in the modern era.

Keywords: Preservation, Development, Cultural Tourism Mon Bang Kradee Community

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

บทนำ

มอญ เป็นชนชาติเก่าแก่ที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน มีถิ่นฐานเดิมอยู่ทางตะวันตกของประเทศจีน ต่อมาได้อพยพมาทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำอิรวดีในพม่าตอนล่าง มีการติดต่อค้าขายกับต่างชาติโดยเฉพาะ อินเดีย ได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมและสร้างสมอารยธรรมความเจริญต่าง ๆ ทั้งวัฒนธรรม ศาสนา และการค้า จนถือได้ว่าอาณาจักรมอญมีความเจริญสูงสุดกว่าอาณาจักรใด ๆ ในบริเวณใกล้เคียง จากการที่อาณาจักรมอญ มีความสงบ ทำให้ไม่มีการเตรียมการด้านการทหาร จึงถูกรุกรานจากอาณาจักรพม่า และตกเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ตกเป็นของพม่าใน พ.ศ 1600 ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นของการต่อสู้ระหว่างชนสองชาติ ติดต่อกันมาเป็นเวลาร้อยปี จนกระทั่งปลายพุทธศตวรรษที่ 23 อาณาจักรมอญจึงได้สูญเสียเอกราชให้แก่พม่า

ผลกระทบจากสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้ชาวมอญบางส่วนเริ่มอพยพเข้าสู่ประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง และเข้ามาอาศัยในพื้นที่ต่าง ๆ เช่น อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี เป็นต้น สำหรับการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานของชาวมอญบางกระดั้นนั้น ไม่มีปรากฏบันทึกหลักฐานแน่ชัด จากการศึกษาขององค์ บรรจุน (2549, แหล่งที่มา <http://www.monstudies.com>) ระบุว่า ชาวมอญ บางกระดั้น มีได้อพยพมาจากเมืองมอญโดยตรง สันนิษฐานว่าเป็นการอพยพมาจากชุมชนอื่น ๆ เข้ามาเพื่อหาหลักแหล่งทำมาหากินใหม่ บริเวณปากคลองเลนเปิน ห่างจากชุมชนปัจจุบันไปทางตะวันออกประมาณ 1 กิโลเมตร ต่อมาได้มีการอพยพเข้าสู่บางกระดั้น เนื่องจากเป็นพื้นที่สมบูรณ์อุดมไปด้วยป่าจาก ไม้พิน และสัตว์น้ำ ทำให้ชาวมอญจากที่ต่าง ๆ อพยพเข้ามาตั้งรกรากทำมาหากิน เย็บจาก ตัดพิน ทำประมง และทำนาในเวลาต่อมา

ชาวมอญบางกระดั้นมีวิถีชีวิตและความเป็นอยู่ เดิมแบบพึ่งพาตนเอง คงรูปแบบประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อดั้งเดิมของชาวมอญไว้ เช่น การแต่งกายในเทศกาลต่าง ๆ เช่น เทศกาลสงกรานต์ การละเล่นบ่อนสะบ้า คนตรีทะแยมอญเป็นวงดนตรีประเภทเครื่องสาย ประเพณีการทำข้าวแช่ เป็นต้น รวมถึงอาชีพของชาวมอญ เช่น การทำแสบ เย็บจาก ทำขนม ปัจจุบันชุมชนชาวมอญบางกระดั้นที่มีอายุมากกว่า 150 ปี ยังคงมีการอนุรักษ์ สืบสาน วัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ประกอบกับนโยบายด้านการท่องเที่ยวของภาครัฐได้ให้ความสำคัญกับท้องถิ่นที่มีอัตลักษณ์ของตนเอง มาดำเนินกิจกรรม เพื่อพัฒนาทางเศรษฐกิจให้แก่ชุมชนในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรุงเทพมหานครจึงได้ดำเนินการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่น ภายใต้โครงการชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน ย่านบางกระดั้น เขตบางขุนเทียน เพื่อมุ่งส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในรูปแบบวิถีชีวิตของชุมชนชาวมอญบางกระดั้น เขตบางขุนเทียน

สืบเนื่องจากการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์วัฒนธรรมของกรุงเทพมหานครดังกล่าวได้ส่งผลกระทบต่อในด้านต่าง ๆ เช่น ชีวิตความเป็นอยู่ ยังสามารถดำรงเอกลักษณ์ได้มากขึ้นเพียงใด จากปัจจัยผลกระทบด้านการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่เข้ามาในลักษณะของนักท่องเที่ยว การพัฒนาด้านความพร้อมเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดการท่องเที่ยว รวมถึงอิทธิพลทางวัตถุ การสื่อสาร ที่หลั่งไหลเข้ามา ประชากรรุ่นใหม่ของชุมชนจะมีการสร้างภูมิคุ้มกันอย่างไร ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญบางกระดั้น ทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจที่จะศึกษาวิจัย เกี่ยวกับความเป็นมาของชุมชนชาวมอญบางกระดั้น เขตบางขุนเทียน รวมถึงปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญบาง

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

กระดี่ เพื่อหาแนวทางในการอนุรักษ์ และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของชุมชนชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาบริบทและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญบางกระดี่

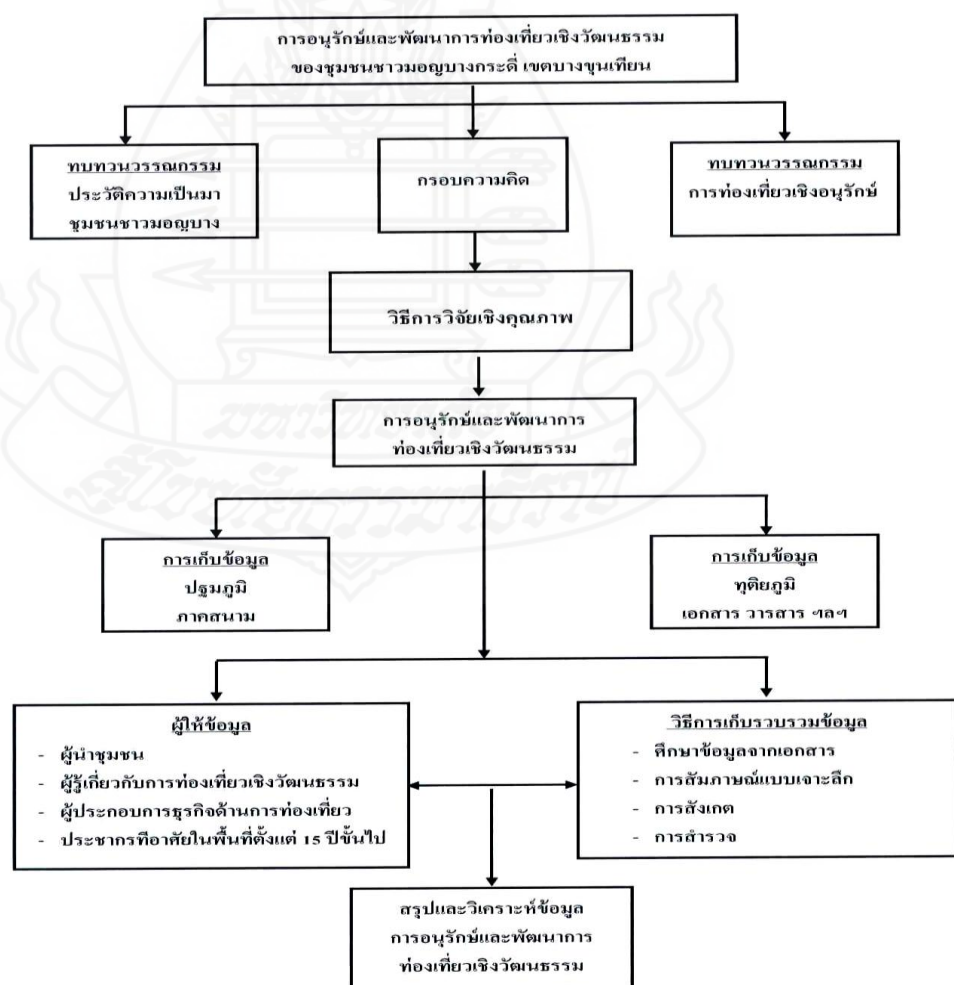
เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญบางกระดี่

เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

4. เพื่อศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์ และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดการวิจัย

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาของชุมชนชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
2. ทำให้ทราบบริบทและรูปแบบการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
3. ทำให้ทราบปัญหาอุปสรรคการท่องเที่ยวของชุมชนชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร
4. เพื่อให้ได้แนวทางในการอนุรักษ์ และพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาชุมชนชาวมอญบางกระดี่ หมู่ 2 หมู่ 8 และหมู่ 9 เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร โดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลรวมทั้งสิ้น 17 คน ประกอบด้วยกลุ่มผู้รู้ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผู้นำชุมชน และผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยว ในชุมชนชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำนวน 12 คน และกลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ในชุมชนชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร จำนวน 5 คน

รูปแบบการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยกำหนดวิธีการศึกษา 4 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Study) โดยศึกษาและรวบรวมเอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และบทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยในครั้งนี้

2. การสัมภาษณ์ (Interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการโดยเตรียมแนวคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า ใช้การสัมภาษณ์ 2 แบบดังนี้

- 2.1 การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างโดยเปิดกว้างไม่จำกัดคำตอบ เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์มีอิสระที่จะเล่าเรื่องต่างๆ ผู้วิจัยจะใช้แนวคำถามนี้กับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นชาวมอญบางกระดี่ในพื้นที่ เกี่ยวกับวัฒนธรรมชาวมอญในชุมชน วิถีชีวิต และอาชีพ รวมถึงกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

- 2.2 การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก หรือการสัมภาษณ์ แบบมีจุดสนใจเฉพาะเป็นการสัมภาษณ์ที่ผู้สัมภาษณ์มีจุดสนใจอยู่แล้วโดยคำถามจะมุ่งประเด็นเกี่ยวกับผู้ให้ข้อมูล โดยให้ผู้ให้ข้อมูลเล่าเหตุการณ์ไปเรื่อยๆ

3. การสังเกต (Observation) เป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยจะเข้าไปสังเกตพฤติกรรมต่างๆ ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในขณะทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก เพื่อแสวงหาความรู้หรือข้อมูลที่จะใช้ในการวิจัยโดยตรง

4. การสำรวจชุมชน เป็นการสำรวจเฉพาะเจาะจงเพื่อให้ได้ข้อมูลชุมชนเป้าหมายของการศึกษา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในด้านต่างๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนค่านิยม

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4 The 4th STOU Graduate Research Conference

ความเชื่อและความสัมพันธ์ทางสังคมของคนในชุมชนเพื่อนำมาประกอบในการอธิบายและการทำความเข้าใจเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนาม

1. การเข้าพื้นที่ โดยผู้วิจัยทำการสำรวจพื้นที่ที่ทำการวิจัยในที่นี้คือ ชุมชนชาวมอญบางกระดี่ หมู่ 2 หมู่ 8 และหมู่ 9 เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยว
2. การสร้างสัมพันธ์ โดยการเข้าพบผู้นำชุมชน รวมถึงเข้าร่วมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวของท้องถิ่น
3. คัดเลือกผู้ให้ข้อมูล หลังจากทำความคุ้นเคยกับกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ได้แก่ ชาวมอญบางกระดี่ที่อาศัยอยู่ตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ผู้ใหญ่บ้าน ผู้สูงอายุ และผู้มีบทบาทด้านการท่องเที่ยว
4. ภายหลังจากคัดเลือก ผู้วิจัยจะทำการติดต่อเพื่อสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

เป็นรายบุคคล

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ขั้นตอนแรก วิเคราะห์ข้อมูลโดยการจัดระบบของข้อมูล แล้วทำการแยกประเภทของข้อมูลตามประเด็นของกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยที่กำหนดไว้ และทำความเข้าใจข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมมาได้ โดยวิเคราะห์จากเนื้อหาที่ได้ศึกษามาอย่างละเอียดตามการวิเคราะห์ ดังนี้คือ การนำข้อมูลเชิงคุณภาพ อันได้แก่ข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์เอกสาร ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์โดยการจำแนกประเภทข้อมูลจากการเปรียบเทียบข้อมูล แล้วนำมาเรียบเรียงเชิงพรรณนาวิเคราะห์

สรุปและอภิปรายผล

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชนชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาพบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชุมชนชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ดังรายละเอียดในประเด็นต่อไปนี้ คือ

ชาวมอญเป็นชนชาติเก่าแก่ที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ทางตะวันตกของประเทศจีน ต่อมาอพยพมาตั้งหลักแหล่งอยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำอิรวดีในพม่า เรื่อยลงไปถึงลุ่มแม่น้ำสาละวิน ชาวมอญนิยมตั้งหลักแหล่งอยู่ตามที่ราบลุ่มริมน้ำ เขตบางขุนเทียนพื้นที่ส่วนใหญ่อยู่บริเวณลุ่มน้ำคลองสนามไชย เป็นที่เหมาะสมในการตั้งถิ่นฐานที่อยู่อาศัยของชุมชนมอญ ในอดีตมีชุมชนมอญในเขตบางขุนเทียนอยู่ 3 แห่ง คือ

1. ชุมชนมอญท่าข้าม เป็นชุมชนบริเวณวัดท่าข้าม ซอยท่าข้าม ในกลุ่มชุมชนหมู่ 1 หมู่ 4 และหมู่ 5 แขวงท่าข้าม

2. ชุมชนวัดบางสะแกงาม เป็นชุมชนบริเวณวัดบางสะแกงาม อยู่ในหมู่ 1 และหมู่ 3 แขวงสามตำ

3. ชุมชนมอญวัดบางกระดี่ เป็นชุมชนบริเวณวัดบางกระดี่ อยู่ในหมู่ 2 หมู่ 8 และ หมู่ 9

แขวงสามตำ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

ปัจจุบันชุมชนมอญวัดท่าข้ามและวัดบางสะแกงาม มีชาวมอญอาศัยอยู่ไม่กี่หลังคาเรือนเป็นเหตุให้วัฒนธรรมประเพณีมอญแต่ดั้งเดิมสูญหายไปหมดสิ้น คนมอญที่ต้องการปฏิบัติกิจตามประเพณีมอญต้องมาร่วมพิธีที่วัดบางกระดี่แทน ชุมชนมอญบางกระดี่ เป็นชุมชนมอญขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง ที่ยังคงรักษาวัฒนธรรมประเพณี ดั้งเดิมไว้ได้อย่างดี เป็นชุมชนริมน้ำคล้าย ๆ ชุมชนมอญส่วนใหญ่ในเมืองไทย ซึ่งสอดคล้องกับสุภาพร มากแจ้ง (2540 :17-18) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแหล่งเดิมของชาวมอญบางกระดี่ว่า บางกระดี่สมัยรัตน โกสินทร์ตอนต้น มีสภาพเป็นป่าชายเลน มีคลองสนามชัยเป็นเส้นทางคมนาคมติดต่อกับกรุงเทพมหานคร และมหาชัยได้เป็นแหล่งอุดมไปด้วยป่าชายเลนเป็นที่ที่ชาวบ้านมาตัดจาก ตัดหวายและตัดฟืน ครั้นสมัยรัชกาลที่ 4 ได้มีคนมอญจากคลองมหาชัย และคลองสุนัขหอนอพยพมาจับจองเป็นแหล่งทำมาหากิน

จากข้อมูลดังกล่าว สันนิษฐานได้ว่า ชาวมอญ ที่บ้านบางกระดี่ส่วนใหญ่ แพร่กระจายมาจากชุมชนมอญในจังหวัดสมุทรสาครเพราะเป็นชุมชนมอญเก่าแก่ มีหลักฐานการตั้งชุมชนมาอย่างน้อยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 3 ประกอบกับพื้นที่ของชุมชนมอญที่มหาชัยและคลองสุนัขหอน ก็เป็นเขตแดนต่อเนื่องกันสามารถไปมาหาสู่กันได้โดยง่าย อาศัยคลองสนามชัย (คลองบางกระดี่) เป็นเส้นทางสัญจรหลัก ประกอบกับชุมชนมอญที่มหาชัยและคลองสุนัขหอน เป็นชุมชนมอญขนาดใหญ่

สำหรับรูปแบบและวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญบางกระดี่ สามารถอธิบายความเป็นมา และความเก่าแก่ของชุมชนมอญบางกระดี่ได้จาก สถาปัตยกรรม และสิ่งก่อสร้างภายในวัดบางกระดี่ ได้แก่ เจดีย์ พระพุทธรูป ความเชื่อมโยงทางด้านสังคมและวัฒนธรรมประเพณีในชุมชนวัดบางกระดี่ เป็นวัดประจำชุมชน สามารถบอกเล่าความเป็นมาของชุมชนมอญแห่งนี้ได้เป็นอย่างดี สถาปัตยกรรมภายในวัด เป็นงานศิลปะแบบพื้นบ้านและวัสดุที่ใช้ก็เป็นวัสดุที่หาได้ในท้องถิ่น เป็นงานที่เกิดจากพลังศรัทธาของชาวบ้านแท้ ๆ ลักษณะดังกล่าวเป็นเหตุผลเช่นเดียวกับชุมชนเกิดใหม่ทั่วไปที่ต้องการสร้างศาสนสถานเป็นการชั่วคราวภายในชุมชน และยุคสมัยของโบราณวัตถุโบราณสถาน ภายในชุมชนมอญบางกระดี่ ศิลปะปูนปั้น ลวดลายแกะสลักบนบานประตูโบสถ์ หน้าต่าง และศาลาการเปรียญ พบว่าได้รับอิทธิพลศิลปะจีนแบบราชานิยมสมัยรัชกาลที่ 3 ถึงช่วงต้นรัชกาลที่ 4

นอกจากหลักฐานด้านโบราณสถานข้างต้นแล้ว ยังมีลักษณะสำคัญที่แสดงความเป็นมาอย่างชัดเจน กล่าวคือ ภาษาที่ใช้ ระบบเครือญาติ และรูปแบบวัฒนธรรมประเพณีของชาวบ้านบางกระดี่ มีความเหมือนกับชาวมอญ ที่จังหวัดสมุทรสาครหลายประการ เช่น ภาษาที่ใช้จำนวนมาก ที่เป็นศัพท์ท้องถิ่นย่านนี้ ไม่มีใช้ในท้องถิ่นอื่น ได้แก่ กระตาด (กระเจียบเขียว) ฟ้ายะเจ็ด (ตลาด) เป็นต้น ผ้าสไบมอญหรือหนวดแะเริ่มโตะ ที่มีลวดลายและรูปแบบเฉพาะตัว เสื้ออกสาน เหล่านี้ล้วนเป็นเอกลักษณ์ ของชาวมอญทางสมุทรสาคร ทำให้สันนิษฐานว่า ชุมชนมอญบางกระดี่ น่าจะขยับขยายโยกย้ายไปจากสมุทรสาครตั้งชุมชนขึ้นใหม่ที่บางกระดี่ ในราวปลายสมัยรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ถึงต้นรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

2. บริบทและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาพบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับบริบทและรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ดังรายละเอียดต่อไปนี้ คือ

2.1 ศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญมีการจัดกิจกรรม คือ กิจกรรมให้บริการข้อมูลและการเรียนรู้ภายในศูนย์ศิลปวัฒนธรรม และการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและบริการด้านอาหาร โดยมี 3 โปรแกรม คือ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

โปรแกรมการเรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมมอญบางกระบือ โปรแกรมการท่องเที่ยวชุมชนมอญบางกระบือ และโปรแกรมการบริการทางวิชาการนอกสถานที่

2.2 ทรรศนะการท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระบือ สามารถนำมาใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ได้ 4 ด้าน ดังต่อไปนี้

1) ด้านสิ่งปลูกสร้าง โดยมีวัดบางกระบือเป็นศูนย์กลางของชุมชนชาวมอญบางกระบือ ภายในวัดประกอบด้วย เสาหงส์ พระอุโบสถ เก้าวัดบางกระบือ เจดีย์ทรงมอญ (ทรงระฆังคว่ำ) พระพุทธรูปยืนไม้แกะสลักเรือ 8 แจว หอกลอง และกุฏิเรือนหมู่

2) ด้านประเพณีด้านความเชื่อ วัฒนธรรมความเชื่อเรื่องการนับถือผีบรรพบุรุษ และผีที่มีอิทธิฤทธิ์ ได้แก่ เทพอารักษ์ ชาวมอญบางกระบือจึงดำเนินชีวิตด้วยการผสมผสานระหว่างความเชื่อทางพระพุทธศาสนากับผีอย่างกลมกลืน ศาลเจ้าพ่อที่แสดงถึงความเชื่อของชุมชนมอญบางกระบือได้แก่ ศาลเจ้าพ่อบางกระบือศาลเจ้าที่ตะละทาน ศาลเจ้าแม่หัวระหาน ศาลเจ้าพ่อกลางทุ่ง ผีบรรพบุรุษ

3) ด้านเทศกาลประจำปีของชุมชนมอญบางกระบือ ได้แก่ เทศกาลสงกรานต์ ประเพณีกวนกอละแม ประเพณีหุงข้าวแช่ และส่งข้าวแช่ ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีอาบน้ำผู้ใหญ่ขอพร ประเพณีรดน้ำอวยพร ประเพณีเล่นสบ้า ประเพณีทรงเจ้าพ่อบางกระบือและเจ้าแม่หัวระหาน ประเพณีการเชิญผี คอนเสิร์ตลอยชาย เทศกาลทำบุญกลางหมู่บ้าน เทศกาลตักบาตรน้ำผึ้ง เทศกาลตักบาตรดอกไม้วันออกพรรษาและวันพระใหญ่

4) ด้านวัฒนธรรมที่น่าสนใจของชุมชนมอญบางกระบือ ได้แก่ การสานกก การดูแลเด็ก การทำไม้ฟัน การทำฉัตร-ธงกระดาศ การแต่งกายและมารยาทมอญ การทำอาหารคาว และขนมหวาน บ่อนสะบ้า วงทะแยมมอญ ผลิตภัณฑ์จากต้นจาก และศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญ

ผลการศึกษาสอดคล้องกับ สถาบันให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2550 : 107) ได้ศึกษาการวิเคราะห์บริบทของชุมชนมอญบางกระบือ พบว่าชุมชนชาวมอญบางกระบือ ตั้งบ้านเรือนอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มตามแนวริมฝั่งคลองสนามชัย มีความเป็นอยู่และวิถีชีวิตจะเป็นแบบชนบทที่แวดล้อมด้วยธรรมชาติของระบบนิเวศเดิม เนื่องจากเป็นพื้นที่ชายเลน มีทรัพยากรธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ ประกอบด้วยไม้โกงกาง ต้นไม้และสัตว์น้ำที่อาศัยอยู่ตามป่าชายเลนเป็นแหล่งอาหารที่สำคัญของพื้นที่ จากความสมบูรณ์ของสิ่งแวดล้อม การมีส่วนร่วมของชุมชนรวมทั้งการพัฒนาชุมชน การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมของชุมชน และกระบวนการเรียนรู้ ทำให้มีการท่องเที่ยวของชุมชนมอญบางกระบือได้รับความสนใจจากองค์กรการท่องเที่ยวและสื่อมวลชนเกือบทุกแขนง เนื่องจากทุกฝ่ายเห็นว่าชุมชนมอญบางกระบือมีต้นทุนการท่องเที่ยวหลากหลายและสามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี แต่เท่าที่ผ่านมายังเป็นไปในรูปแบบของการตั้งรับ จึงควรวางแผนการดำเนินเชิงรุกในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยรอบด้านแก่ชุมชน ได้แก่การประชาสัมพันธ์เชิงรุก การประสานงานกับองค์กรการท่องเที่ยวและเครือข่ายเพื่อพัฒนาโปรแกรมการท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาสินค้าและบริการของชุมชนให้พอเพียงและเหมาะสมในการสร้างความประทับใจและรองรับนักท่องเที่ยวอย่างเพียงพอ

นอกจากนี้ผลการศึกษาสอดคล้องกับ นัยนา ทองศรีเกตุ (2548) ได้วิจัยเกี่ยวกับ โครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช กรณีศึกษาเฉพาะการจัดองค์กรชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง งานวิจัยนี้ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4

The 4th STOU Graduate Research Conference

ชุมชนในการจัดการทรัพยากรของตนเอง ให้ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ มีตัวแทนทางความคิดและดูแลผลประโยชน์ร่วมกัน มีการกระจายเพื่อสร้างเครือข่ายทางสังคม เพื่อให้ชุมชนสามารถคงอยู่ได้อย่างมีวิถีที่ถูกต้องตามครรลอง และเข้มแข็งจากรายได้ที่เกิดจากภายในของชุมชนตนเอง

3. ปัญหาและอุปสรรคการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน

กรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาพบประเด็นสำคัญเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ดังรายละเอียดต่อไปนี้ คือ

1. ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

สิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม ได้แก่ ปัญหาขยะในลำคลอง ทำให้น้ำเน่าเสีย ปัญหาน้ำท่วม ปัญหามลพิษ เช่น การขาดพื้นที่สีเขียว ขาดสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีคุณภาพเหมาะสมในการให้บริการแก่นักท่องเที่ยว เช่น สวนสาธารณะ ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ห้องน้ำ

2. ปัญหาบุคลากร

ชุมชนขาดผู้นำกลุ่มชุมชน ไม่สามารถจัดการด้านความขัดแย้งในชุมชน เพราะชุมชนประกอบด้วยกลุ่มเครือญาติ กลุ่มการเมือง ทำให้เกิดการขัดแย้งด้านผลประโยชน์ และเกิดหวาระแว้งกันเองในชุมชน อีกทั้งคนในชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมของตนเองอย่างลึกซึ้ง รวมทั้งขาดวิธีการสื่อสารกับนักท่องเที่ยวได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ขาดความรู้ในการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมให้สะอาดและสวยงามเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว ขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ขาดผู้สืบทอดวัฒนธรรมประเพณี เช่น การปักผ้าสไบมอญ การทำเส้ การทำจาก พืชสวนมนต์ ภาษา ดนตรีเครื่องสายมอญ เนื่องจากคนรุ่นใหม่ออกไปทำงานนอกชุมชน ทำให้ขาดบุคลากรในการดำเนินกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยว ตลอดจนมีบุคคลภายนอกเข้ามากรำวันชื้อวัตถุโบราณจากคนในชุมชน

3. ปัญหาความเป็นอยู่ของชุมชน

ชุมชนขาดสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลายได้มาตรฐาน อีกทั้งยังขาดความเชื่อมั่นว่าชุมชนจะสามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ และขาดความมั่นใจว่าจะมีนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวในชุมชน ทำให้ขาดการวางแผนการจัดโปรแกรมท่องเที่ยวระยะยาว เพื่อนำไปใช้ในการประชาสัมพันธ์เชิงรุก คนในชุมชนขาดวิสัยทัศน์การพัฒนาตลาดน้ำคลองสนามชัยหน้าวัดบางกระดี่ เขตบางขุนเทียนต้องเข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนแก่ชุมชนชาวมอญบางกระดี่ โดยจัดให้มีนโยบายสนับสนุนชุมชนในด้านการจัดการทรัพยากรเพื่อการท่องเที่ยว โดยเฉพาะด้านการทำน้ำที่กำกับดูแลและส่งเสริมด้านเทคนิคและหาแหล่งเงินทุนเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์และระบบเครือข่ายของชุมชน

4. ปัญหาสังคม เช่น ปัญหาเสพติดและการลักขโมย

จากผลการศึกษาพบว่าสอดคล้องกับ สถาบันให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2550: 36) ได้ศึกษาปัญหาชุมชนที่มีผลกระทบต่อการท่องเที่ยว โดยศึกษาข้อมูลทุกมิติโดยรวมทั้งในพื้นที่แถบคลองลิ่ง คลองสนามชัยและเขตชุมชนมอญบางกระดี่ทั้ง 3 หมู่บ้านพบปัญหาดังนี้คือ

1. ปัญหามลพิษทางน้ำในคลองสนามชัย พบว่าจากการตรวจวัดคุณภาพน้ำของสำนักงานจัดการ

คุณภาพน้ำ กรุงเทพมหานคร มีปัญหาที่ควรได้รับการดูแลแก้ไข

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

2. ปัญหาขยะ จากการสำรวจพบว่า ปัญหาขยะมูลฝอยในพื้นที่ชุมชนมอญวัดบางกระดี่ มีอยู่มากในบริเวณลำน้ำ

3. ปัญหาการขาดพื้นที่สีเขียว พบว่า ชุมชนมอญวัดบางกระดี่ ยังมีพื้นที่สีเขียวไม่มากพอสำหรับชุมชน จากการสำรวจพบว่าวัดบางกระดี่มีศักยภาพในการปรับปรุงภูมิทัศน์เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้กับชุมชนได้ โดยอาจจัดเป็นสวนพรรณไม้พื้นถิ่น หรือรวมรวมพรรณไม้ที่เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวมอญ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวสำหรับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี

4. ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมที่สำคัญของชุมชนคือ สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นประเภทเรือนไทยของชาวมอญ และวัดบางกระดี่ ซึ่งปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงสภาพของเรือนเหล่านั้นไปเป็นจำนวนมาก จึงควรวางมาตรการในการอนุรักษ์บ้านเหล่านั้น

5. ปัญหามลพิษ เป็นปัญหาสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อแก่นักท่องเที่ยวโดยตรง สำหรับชุมชนมอญบางกระดี่จะพบเพียงระบบสาธารณูปโภคบางอย่าง เช่น สายไฟ สายโทรศัพท์ ถึงขยะ ในการออกแบบก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ต้องพิจารณาในเรื่องของความสวยงามและสอดคล้องกลมกลืนกับภูมิทัศน์ของชุมชน

4 แนวทางในการอนุรักษ์ และพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญบางกระดี่

เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร

จากการศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญ บางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร พบว่า

1. การจัดการกับปัญหาที่ขัดขวางการท่องเที่ยวของชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยชุมชนมอญบางกระดี่ต้องมีความรู้ความเข้าใจและมีส่วนร่วมให้มากยิ่งขึ้น

2. ควรส่งเสริมการจัดพื้นที่แสดงนิทรรศการถาวรหรือพิพิธภัณฑ์ในบ้าน พิพิธภัณฑ์ในชุมชนต่อไปอย่างต่อเนื่อง การเก็บรวบรวมสิ่งของและเรื่องราวต่าง ๆ ของแต่ละวัฒนธรรม รวมเป็นพิพิธภัณฑ์ชุมชนมอญบางกระดี่

3. เมื่อพิพิธภัณฑ์ในบ้านเสร็จเรียบร้อยในแต่ละแห่ง ควรทำการประชาสัมพันธ์เชิญชวนคนในชุมชนมาศึกษาทำความเข้าใจและประเมินผลจัดกิจกรรมเปิดพิพิธภัณฑ์ด้านวัฒนธรรมต่าง ๆ อย่างเป็นทางการเพื่อการประชาสัมพันธ์ในวงกว้าง

4. ควรขยายผลให้กลุ่มศึกษาวัฒนธรรมมอญบางกระดี่ออกเป็นกลุ่มที่ศึกษาและอนุรักษ์ครอบคลุมบริบทของพื้นที่ชุมชนมอญบางกระดี่ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

5. ควรมีผู้นำที่จะชักชวนให้เด็กและคนวัยหนุ่มสาวมาร่วมกิจกรรมให้มากขึ้น จะได้เรียนรู้ และร่วมกันศึกษาถ่ายทอดวัฒนธรรมต่อไป

6. ควรกระจายรายได้ โดยให้ชุมชนมีความมั่นใจในการลงทุนหรือจัดทำสินค้าจำหน่ายเพื่อการท่องเที่ยว ลดความขัดแย้ง สร้างความร่วมมือกันในกลุ่มชุมชน ส่งเสริมการเรียนรู้ด้านอาชีพและรายได้ที่เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว เช่น ร้านอาหาร มัคคุเทศก์นำเที่ยว การบริการรถ-เรือนำเที่ยว และสินค้า/ของที่ระลึกเพื่อการท่องเที่ยว และการกระจายรายได้อย่างยุติธรรมในชุมชน โดยการรวมกลุ่มก่อตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวชุมชนมอญบางกระดี่ขึ้น

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

7. ควรเพิ่มศักยภาพของชุมชนให้สามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพและยั่งยืนโดยชุมชนต้องเรียนรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชนให้สามารถมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวร่วมกับองค์กรส่วนท้องถิ่นและบุคลากรที่เกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยว

จากผลการวิจัยสอดคล้องกับ อนุชา เด็กสกุลดิลก (2541 : 3-6) ศึกษาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เมืองลือประกอบ 4 ประการ คือ

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เป็นการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติเป็นหลัก โดยมีแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น (identity or authentic or endemic or unique) ทั้งนี้รวมถึงแหล่งวัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศ ในพื้นที่ของแหล่งนั้น

2. องค์ประกอบด้านกิจกรรม และกระบวนการ เป็นการท่องเที่ยวที่เอื้อต่อกระบวนการเรียนรู้ โดยให้การศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อม และระบบนิเวศการท่องเที่ยว เป็นการเพิ่มความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ เพื่อสร้างความตระหนัก และปลูกจิตสำนึกที่ถูกต้อง ทั้งต่อนักท่องเที่ยว ประชาชนในท้องถิ่น และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง

3. องค์ประกอบด้านองค์กร เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ เพื่อก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น ในรูปของรายได้ การยกระดับคุณภาพชีวิต

4. องค์ประกอบด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบ ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และสังคม มีการจัดการที่ยั่งยืนครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การป้องกันและจัดการมลพิษ

นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544) เกี่ยวกับเป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่สำคัญ มี 4 ประการ คือ

1. ต้องดำเนินการในขอบเขตความสามารถของธรรมชาติ ชุมชน ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการการท่องเที่ยว

2. ต้องตระหนักต่อการมีส่วนร่วมของประชากร ชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตที่มีต่อขบวนการการท่องเที่ยว

3. ต้องยอมรับให้ประชาชนทุกส่วนได้รับประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

4. ต้องขึ้นตามความปรารถนาของประชาชนท้องถิ่นและชุมชนในพื้นที่ท่องเที่ยวนั้น ๆ

จากการศึกษาแนวทางพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนมอญบางกระเดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร พบว่า

1. การพัฒนาด้านกายภาพเพื่อการท่องเที่ยว เป็นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งอำนวยความสะดวก และการปลูกสร้างเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคมจะทำให้เกิดความเป็นระเบียบ สวยงาม สะดวกปลอดภัย ส่งเสริมสุขภาพอนามัยแก่ชุมชน การพัฒนาทางกายภาพจึงช่วยเพิ่มศักยภาพด้านการท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การสร้างสวนสาธารณะและลานวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับรูปแบบทางธรรมชาติของชุมชนชาวมอญ

2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้การพัฒนาประสบผลสำเร็จ ชุมชนมอญบางกระเดี่จะต้องตั้งคณะกรรมการการท่องเที่ยวขึ้นเป็นตัวแทนของชุมชนเพื่อทำหน้าที่ผู้แทนของชุมชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเกี่ยวกับชุมชนมอญบางกระเดี่

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

3. การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ชุมชนมอญบางกระดี่ส่วนใหญ่ขาดความรู้ในด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว การทำงานเป็นทีม ความรู้ทางเทคนิคเกี่ยวกับการเงินและงบประมาณ โดยเฉพาะความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและสังคมของตนเอง จึงควรจัดอบรม สัมมนา ประชุม ทักษะศึกษา การตั้งกองทุนการศึกษา และสนับสนุนการก่อตั้งองค์กรชุมชนให้สามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวของตนให้มีประสิทธิภาพ

4. การส่งเสริมการท่องเที่ยว ชุมชนมอญบางกระดี่ได้รับความสนใจจากองค์กรการท่องเที่ยวและสื่อมวลชนเกือบทุกแขนง เนื่องจากทุกฝ่ายเห็นว่า ชุมชนมอญบางกระดี่มีต้นทุนการท่องเที่ยวหลากหลายและสามารถดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี จึงควรวางแผนดำเนินการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยรอบด้านแก่ชุมชน ได้แก่ การประชาสัมพันธ์เชิงรุก การประสานในการสานงานกับองค์กรท่องเที่ยวและเครือข่ายเพื่อพัฒนาและโปรแกรมการท่องเที่ยว รวมไปถึงพัฒนาสินค้าและบริการของชุมชนให้พอเพียงและเหมาะสมในการสร้างความประทับใจและรองรับนักท่องเที่ยวอย่างพอเพียง

5. การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมส่งผลดีต่อชุมชน ทำให้นักท่องเที่ยวได้มาศึกษาเรื่องของชาวมอญ ให้คนภายนอกได้รับรู้ในเรื่องของภาษามอญ สวดมนต์แบบมอญ การปักผ้าสไบมอญ การทรงเจ้าเข้าผีและวัฒนธรรมการนับถือผี การทำแฮ้ การเล่นทะเลมอญ การสืบทอดระเซ้ ทำรำมอญโบราณ และทำให้คนมอญเกิดความภาคภูมิใจในเรื่องราวของตนเอง หวงแหวนวัตถุโบราณของมอญไม่ขายให้แก่บุคคลภายนอก และเป็นการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ของชุมชน เช่น ขนมจาก ขนมหวาน ผ้าปักสไบมอญ

6. การท่องเที่ยวหลายรูปแบบส่งผลต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน เพราะนักท่องเที่ยวจะมีความเข้าใจต่อวัฒนธรรมของมอญได้ดีขึ้น และเป็นการส่งต่อนักท่องเที่ยวจากแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งไปสู่อีกแหล่งท่องเที่ยวหนึ่งซึ่งเป็นผลดีมากกว่าผลเสีย ถือว่าเป็นการเชื่อมประสานด้านการท่องเที่ยว

7. การขยายตัวของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนจะไม่ทำให้สภาพแวดล้อมของชุมชนเปลี่ยนแปลงเพราะวัฒนธรรมของชุมชนชาวมอญเป็นวัฒนธรรมเข้มแข็งมีจุดยืนในการอนุรักษ์วัฒนธรรมที่มั่นคง

8. สร้างจิตสำนึกให้เยาวชนสนใจการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีมอญ เช่น การพูดภาษามอญ การสวดมนต์แบบมอญ การปักผ้าสไบมอญ การทรงเจ้าเข้าผีและวัฒนธรรมการนับถือผี การทำแฮ้ การเล่นทะเลมอญ การสืบทอดระเซ้ ทำรำมอญโบราณ โดยกระตุ้นให้เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในชุมชน

9. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ควรให้ทางการสนับสนุนงบประมาณให้ชุมชนมากกว่าที่เป็นอยู่เพื่อสร้างศูนย์วัฒนธรรมมอญ และการสร้างสถานที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว

จากผลการศึกษาสอดคล้องกับสัญญา สัญญาภิวัฒน์ (2550) อธิบายว่า หลักการพัฒนา คือแนวปฏิบัติที่จะต้องยึดถือในการดำเนินการพัฒนาให้ไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ โดยยึดถือหลักการที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงยึดถือเป็นแนวทางในการทำงานของพระองค์ 10 ประการ คือ หลักช่วยตัวเอง พึ่งตัวเอง หลักการเริ่มจากสภาพที่เป็นอยู่ หลักการใช้ทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่น หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน หลักวัฒนธรรมและผู้นำท้องถิ่น หลักประสิทธิภาพ หลักการประสานงาน หลักการทำงานเชิงรุก หลักคุณธรรมและศิลปะ และหลักเชื่อมประสานด้านเวลา โดยที่หลักการเหล่านี้จะเป็นกรอบให้กับการดำเนินงานหรือการปฏิบัติงานพัฒนาที่เรียกว่า “วิธีการพัฒนา” อันจะก่อผลสุดยอด คือ “คนพัฒนา”

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 คนในชุมชนชาวมอญบางกระดี่ เขตบางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร เป็นแกนนำหลักของการอนุรักษ์และพัฒนาให้ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว จึงควรเรียนรู้และเข้าใจในวัฒนธรรมประเพณี วิธีการดำเนินชีวิตของชุมชนชาวมอญบางกระดี่ให้ถ่องแท้ เพื่อให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง

1.2 คนในชุมชนมอญบางกระดี่ ควรให้ความร่วมมือกันในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ในการจัดแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เช่นการร่วมกันจัดกลุ่มวัฒนธรรมต่าง ๆ ขึ้นตามความถนัด เช่น จัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมมอญ จัดตั้งกลุ่มทะเลมอญ กลุ่มบ้านจาก กลุ่มบ้านขนมหวาน กลุ่มบ้านแล้ เป็นต้น จึงควรปรับสภาพภายในชุมชนให้น่าอยู่ เช่น ภายในลานวัดมีการปลูกต้นไม้ให้ร่มรื่น สร้างสวนหย่อม สนามหญ้าให้ที่ที่นั่งพักผ่อนของคนในชุมชนและนักท่องเที่ยว เป็นต้น

1.3 ชุมชนมอญบางกระดี่ ควรได้รับการอนุรักษ์ บำรุงรักษาและพัฒนาให้คงความเป็นเอกลักษณ์ ความเป็นมอญ รวมทั้งควรมีการปรับปรุงภูมิทัศน์ ถนนทางเข้า และป้ายแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสวยงามเพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยว

1.4 ควรจัดทำเส้นทางท่องเที่ยว และคู่มือเพื่อเป็นการแนะนำแหล่งท่องเที่ยวภายในชุมชน จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวรอบ ๆ ชุมชน และทำเส้นทางท่องเที่ยวให้เชื่อมโยงกันในแต่ละแห่ง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาเรื่องแนวทางในการแก้ปัญหาการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนมอญบางกระดี่เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่

2.2 ศึกษาความต้องการและพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวด้านวัฒนธรรมต่อการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

2.3 ศึกษาภูมิปัญญาชาวบ้าน ผลิตภัณฑ์ เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์

บรรณานุกรม

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและมหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ (2544) รายงานความก้าวหน้าผลการศึกษาเพื่อจัดทำแผนแม่บทพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ตำบลกำโลน อำเภอลาสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช (เพิ่มเติม)

นัยนา ทองศรีเกตุ. (2548). โครงการวิจัยและพัฒนาารูปแบบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้าน

คีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช : กรณีศึกษาเฉพาะการจัดการองค์กรชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์บ้านคีรีวง. วิชา มหาวิทยาลัยนครศรีธรรมราช. 24(2), 15-27.

สถาบันให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (สถาบันไทยคดีศึกษา) (2550)

“โครงการชุมชนท่องเที่ยวยั่งยืน” เสนอโครงการท่องเที่ยวสำนักวัฒนธรรม กีฬาและการท่องเที่ยว กรุงเทพมหานคร

สุภาพร มากแจ้ง (2540) การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางกระดี่ : มอญบางกระดี่, ศูนย์ศึกษาและปฏิบัติการ

การจัดประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ครั้งที่ 4
The 4th STOU Graduate Research Conference

อุดมศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น สถาบันราชภัฏธนบุรี

สัญญา สัญญาวิวัฒน์ (2550) ทฤษฎีและกลยุทธ์การพัฒนาสังคม พิมพ์ครั้งที่ 7

สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร

องค์ บรรจุน. (2549) มอญบางกระวี กรุงเทพฯ (ระบบออนไลน์). แหล่งที่มา <http://www.monstudies.com>

(9 พฤษภาคม 2549)

อนุชา เล็กสกุลดิถ (2541) แนวความคิด นโยบายและแผนการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, กรุงเทพมหานคร

